



Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Bydgoszcz, 25.04.2020 r.

Collegium Medicum w Bydgoszczy,

Wydział Nauk o Zdrowiu

Dr hab. Aldona Kubica, prof. UMK

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Ewy Fabich

**Analiza czynników wpływających na racjonowanie opieki pielęgniarskiej oraz
wypalenie zawodowe pielęgniarek pracujących w oddziałach zachowawczych
wykonanej pod kierunkiem dr hab. Izabelli Uchmanowicz, prof. UMW**

Wykonywanie zawodu pielęgniarki jest pracą o szczególnym charakterze ze względu na wyjątkowe obciążenia fizyczne i emocjonalne. Ciężka i stresująca praca, często trudne warunki jej wykonywania, niezadowalający poziom współpracy z innymi członkami zespołów terapeutycznych oraz niesatysfakcjonujące wynagrodzenie powodują odchodzenie z zawodu i niskie zainteresowanie wyborem tego kierunku studiów. W konsekwencji zasoby kadrowe w tym zawodzie w Polsce należą do najniższych w Europie. Nieuniknionym następstwem tego zjawiska jest racjonowanie opieki pielęgniarskiej. Racjonowanie opieki ma miejsce wówczas, gdy dostępne zasoby są niewystarczające do zapewnienia wszystkim pacjentom odpowiedniej opieki. Taka sytuacja, oprócz pogorszenia subiektywnej oceny jakości opieki medycznej wśród pacjentów, może prowadzić do sytuacji, które obiektywnie zagrażają zdrowiu i bezpieczeństwu pacjenta. Wykonując czynności zawodowe, pielęgniarki są w stałym kontakcie z pacjentami, którzy oczekują ich pomocy. Do nadmiernych obciążeń wynikających z realizacji obowiązków zawodowych często dołączają się przewlekły stres, błędy organizacyjne i trudne warunki pracy, które w efekcie mogą powodować zespół wypalenia zawodowego. Niedobory kadrowe pielęgniarek, z którymi borykają się zarządzający placówkami opieki zdrowotnej, zmuszają do intensywnych działań mających na celu



racjonalizację zarówno zatrudnienia jak i procesu leczniczo-pielęgniacyjnego.

Tematyka pracy podjętej przez doktorantkę dotyczy tego kluczowego problemu determinującego możliwość realizacji szeregu zadań stawianych przed systemem opieki zdrowotnej w Polsce.

W bardzo obszernym wstępie swojej rozprawy doktorskiej mgr Ewa Fabich zdefiniowała problem oraz czynniki determinujące racjonowanie opieki pielęgniarskiej. Ponadto opisała zespół wypalenia zawodowego uwzględniając rys historyczny, definicje, przyczyny i mechanizmy jego powstawania, symptomy oraz profilaktykę tego zespołu. Ujmując najważniejsze aspekty pracy pielęgniarki uwzględniła zarówno satysfakcję z pracy zawodowej jak i z życia omawiając ich determinanty. Tak szczegółowe przedstawienie różnych aspektów pracy zawodowej pielęgniarek dobrze przygotowuje do realizacji celu pracy, którym była analiza czynników wpływających na racjonowanie opieki pielęgniarskiej oraz wypalenie zawodowe pielęgniarek pracujących w oddziałach zachowawczych.

Badania zostały przeprowadzone w grupie 309 pielęgniarek i pielęgniarzy pracujących w oddziałach zachowawczych w Uniwersyteckim Szpitalu Klinicznym we Wrocławiu w okresie od kwietnia do lipca 2019 roku.

Dobrze dobrana i precyzyjnie opisana metodologia badań opierała się o standaryzowane kwestionariusze badawcze oraz ankietę własną dotyczącą danych społeczno-demograficznych. Udział w badaniu był dobrowolny i anonimowy. Doktorantka wykorzystała następujące narzędzia badawcze:

- Kwestionariusz do oceny racjonowania opieki pielęgniarskiej BERNCA-R (*Basel Extent of Rationing of Nursing Care revised*)
- Skala Satysfakcji z Pracy (SSP)
- Skala Satysfakcji z Życia SWLS (*Satisfaction with Life Scale*)
- Kwestionariusz Wypalenia Zawodowego MBI (*Maslach Burnout Inventory*)
- Ankieta własna dotycząca danych społeczno-demograficznych.

Opis metodologii uzupełnia krótki, ale spójny i czytelny opis zastosowanych w pracy metod statystycznych.



Wyniki są opracowane bardzo szczegółowo. Przede wszystkim rzuca się w oczy charakterystyka badanej grupy przedstawiona w licznych starannie przygotowanych tabelach i rycinach. Ta część wyników wydaje się niepotrzebnie nadmiernie rozbudowana, co może czytelnikowi utrudniać ich analizę. W przeciwieństwie do charakterystyki populacji wyniki badań z użyciem kwestionariuszy zostały przedstawione w bardzo skondensowanej i czytelnej formie. Ciekawych i oryginalnych obserwacji dostarczyła analiza korelacji pomiędzy kwestionariuszem BERNCA-R a pozostałymi skalami zastosowanymi w pracy. Analiza jednoczynnikowa wyników oceny racjonowania opieki pielęgniarstwa w odniesieniu do danych charakteryzujących badaną populację wydaje się także interesująca, szczególnie w kontekście niektórych, zupełnie nieoczekiwanych zależności (np. wpływ wykształcenia podyplomowego i jego rodzaju na poziom racjonowania opieki pielęgniarstwa). Całość wyników podsumowuje i spójnie zamyka analiza wieloczynnikowa, która stanowi o wartości tego cennego opracowania.

Dobrze napisana dyskusja, krytycznie ocenia uzyskane wyniki w kontekście danych z piśmiennictwa. Wszechstronna analiza wyników badań pozwoliła Autorce na poczynienie szeregu oryginalnych spostrzeżeń, które wzbogacają wiedzę na temat czynników wpływających na racjonowanie opieki pielęgniarstwa oraz wypalenie zawodowe pielęgniarzek pracujących w oddziałach zachowawczych.

Wnioski wyprowadzone z pracy odpowiadają szczegółowym celom pracy i znajdują odzwierciedlenie w uzyskanych wynikach.

Przedstawiona mi do recenzji praca pod względem redakcyjnym jest wykonana starannie. Układ pracy jest typowy dla prac doktorskich. Bardzo bogate piśmiennictwo w liczbie 180 pozycji zostało przez Autorkę umiejętnie dobrane i właściwie wykorzystane w pracy.

To bardzo ciekawe studium nie jest jednak wolne od pewnych drobnych mankamentów. Brak informacji ile osób odmówiło zgody na udział w badaniu oraz na ile reprezentatywna była populacja osób, które ostatecznie w tym badaniu wzięły udział. Zdziwienie czytelnika budzi niepotrzebnie rozbudowana charakterystyka populacji – wydaje się, że jedna duża tabela



byłaby bardziej czytelna niż szereg małych tabel, z których dane są powtórzone na rycinach. Wyniki zostały opracowane z dużą pieczołowitością, aczkolwiek nieuzasadnione jest powtarzanie tych samych danych w tabelach i na rycinach. Trudno to jednak interpretować jako błąd, można raczej uznać jako niedoskonałość.

Wymienione usterki mogą być łatwo skorygowane i nie umniejszają wysokiej wartości poznawczej, ale przede wszystkim nie mają najmniejszego wpływu na trudną do przecenienia potencjalną wartość aplikacyjną wyników ocenianej pracy.

Kończąc moją recenzję pracy stwierdzam, że temat rozprawy doktorskiej jest interesujący oraz niezwykle ważny praktycznie, szczególnie w kontekście trudnej sytuacji systemu opieki zdrowotnej w Polsce i konieczności zaspokojenia potrzeb pacjentów przez personel pielęgniarstwa.

Doktorantka dowiodła umiejętności rozwiązywania problemów naukowych. Oceniana rozprawa doktorska autorstwa magister Ewy Fabich spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.).

Podsumowując, wnoszę do Wysokiej Rady Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu o dopuszczenie mgr Ewy Fabich do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie zgłaszam wniosek o wyróżnienie pracy ze względu na wyjątkową wartość praktyczną prowadzonych badań.

Z poważaniem

Bydgoszcz, 25.04.2020 r.

Dr hab. Aldona Kubica, prof. UMK